

**ЄВРОПЕЙСЬКІ
ПЕРСПЕКТИВИ**

Науково-практичний журнал

**EUROPEAN
PERSPECTIVE**

Scientific-practical journal

№ 4 ч.1, 2011

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

(ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА ПРАВО)

The EUROPEAN PERSPECTIVES

(POLITICS, ECONOMICS, LAW)

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
KHARKOV NATIONAL UNIVERSITY HOME AFFAIRS

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В. ГЕТЬМАНА
V. HETMAN KYIV NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
KYIV INTERNATIONAL UNIVERSITY

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT

ЗАХІДНО-РЕГІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ КЛУБІВ ЮНЕСКО
WEST REGIONAL ASSOCIATION OF UNESCO CLUBS

МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

ДИПЛОМАТИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
DIPLOMATIC ACADEMY OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
THE NATIONAL INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КНУ ім. Т. ШЕВЧЕНКА
T. SHEVCHENKO INSTITUTE OF FOREIGN RELATIONS OF NATIONAL UNIVERSITY OF KIEV

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЛНУ ім. І. ФРАНКА
I. FRANKO FACULTY OF INTERNATIONAL RELATIONS OF LVIV NATIONAL UNIVERSITY

Свідоцтво про державну
реєстрацію:
Серія KB №8205
від 11.12.2003 р.

Постановою президії ВАК України за №1-05/6 від
06.10.10р. журнал включений до переліку наукових
видань, в яких публікуються основні результати
дисертаційних робіт з економічних і юридичних наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

ШУЛЬГА Регіна Рашидівна – асистент кафедри історії та права Донецького Національного технічного університету

УДК 346.12

В статті аналізується нормативно-правова база, регулююча відносини по наданню телекомунікаційних послуг, в частині послуг електронної зв'язу, в умовах членства України в ВТО, пропонуються основні напрями формування внутрішньої політики правового регулювання діяльності по наданню телекомунікаційних послуг.

Ключові слова: телекомунікаційні послуги, Інтернет-послуги, електронна торгівля, СОР, ГАТС.

Постановка проблеми

З появою нових способів передачі інформації отримали свій розвиток нові системи телекомунікацій - Інтернет, електронна пошта, мобільний зв'язок, сучасні бази даних, активно розвиваються телебачення й радіо. У торговельних відносинах формується нове явище - електронна комерція й електронний цифровий підпис. У зв'язку із цим особливою актуальністю набуває проблема господарсько-правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку з розвитком телекомунікаційних систем.

Джерелами, що регулюють відносини з надання телекомунікаційних послуг, є Закон України "Про телекомунікації" та інші спеціальні нормативні акти, що присвячені правовим питанням інформаційного обміну і функціонування окремих засобів зв'язку. І хоча зазначені правові акти вплинули на формування відповідного регулювання універсальних телекомунікаційних послуг, ринкові послуги у цій сфері

все ще вимагають уваги з боку законодавця.

Постійний розвиток телекомунікаційних послуг і зміна пов'язаного з ними права ставлять усе нові завдання й перед вченими-юристами. Саме тому актуальним буде розгляд положень законодавства України в контексті регулювання надання телекомунікаційних послуг особливо в умовах участі України у СОР.

Аналіз публікацій з досліджуваної проблеми

У вітчизняній юридичній науці господарсько-правові аспекти надання телекомунікаційних послуг досліджені недостатньо. Більшість авторів присвячують свої роботи окремим проблемам регулювання електронного зв'язку, таким як правове регулювання електронного документообігу, електронного підпису (М. Дутов, М. Кропивко, П. Клімушин, А. Ніколашин) і укладення правочинів в електронній формі (Н. Блажівська, А. Чучковська), при цьому не завжди вказуючи на шляхи їх розв'язання на підставі чинних нормативних актів. Недослідженіми у повному обсязі залишаються деякі питання господарсько-правового регулювання торгівлі телекомунікаційними послугами в умовах участі України у СОР.

Отже, метою статті є аналіз нормативно-правової бази, що регулює надання телекомунікаційних послуг, зокрема послуг електронного зв'язку, в умовах членства України у СОР та розроблення основних напрямів

формування внутрішньої політики правового регулювання діяльності з надання телекомунікаційних послуг.

Виклад основного матеріалу

Проблеми, які постають перед українським законодавцем, що регулює діяльність з надання телекомунікаційних послуг, існують у різних секторах цієї галузі: у сфері телебачення, рухомого (мобільного зв'язку) та електронного зв'язку. Однак Ахіллесовою п'ятою в сфері регулювання діяльності з надання телекомунікаційних послуг є відсутність належного правового регулювання функціонування мережі Інтернет.

У цей час мережа реалізує не тільки міжособистісні форми спілкування, але й створює умови для контактів корпоративних, державних структур на основі обігу інформації й реалізації інформаційних послуг, акумуляції статичної й динамічної інформації. Процес обігу інформації в даній мережі породжує інформаційні відносини обміну електронними даними між суб'єктами, права й обов'язки яких регулюються різними національними системами законодавства, нормами міжнародного права. Це актуалізує значення зближення, уніфікації, гармонізації правових норм різних держав. У той же час в цьому проявляється й складність регулювання обігу інформації в системі Інтернет.

Українське законодавство налічує декілька документів стосовно розвитку та використання Інтернет. Серед них: Постанова від 12 квітня 2002 р. "Про затвердження Порядку підключення до глобальних мереж передачі даних", Постанова від 4 січня 2002 р. "Про Порядок оприлюднення в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади", Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" та ін. Але говорити про наявність правової бази торгівлі послугами Інтернет в Україні неможливо.

Необхідність правового регулювання надання телекомунікаційних послуг за допомогою Інтернет пов'язана, зокрема, з розвитком електронної торгівлі (електронної комерції).

Юридичним фундаментом для здійснення електронної торгівлі в Україні, служать кілька законів, а саме: "Про електронний цифровий підпис" і "Про електронні документи й електронний документообіг", які були прийняті ще в травні 2003 р. Однак, як і прогнозувалося, зробити легітимним електронний підпис, тобто розробити комплекс підзаконних актів, для того щоб уведені Верховною Радою норми запрацювали, так і не вдалося, перешкодою стала досить складна процедура узгодження документів з різними відомствами й інстанціями, відсутність чіткої процедури отримання ключа для електронного цифрового підпису.

У українському законодавстві електронний цифровий підпис визначається як вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача [1]. Тим самим закон прив'язує визначення електронного цифрового підпису до найпоширенішої на сьогоднішній день технології кодування за допомогою закритих ключів, залишаючи за межами регулювання усі інші технології. Тим часом американська компанія Репор розробила цифровий підпис на основі біометричних параметрів руху руки, а компанія Visionics також на основі біометричних технологій розробила систему розпізнавання відбитків пальців, голосу й особи людей із цифровий фотографій та аудіозаписів.

По-друге, електронний підпис може використовуватися, за деякими виключеннями, тільки для цивільно-правових договорів, але не може бути використаний для підписання електронних документів, що надаються в органи державної влади й для підписання цивільно-правових документів, які вимагають державної реєстрації або нотаріального завірення. У зв'язку із цим, як і раніше неможлива взаємодія через мережу Інтернет органів державної влади й органів місцевого самоврядування і громадян, господарюючих суб'єктів в сфері оподаткування, по питаннях оформлення митної документації, реєстрації й ліквідації юридичних осіб, видачі ліцензій і сертифікатів,

підготовки й подання звітної документації тощо.

У рамках СОТ цілий ряд діючих угод має положення, які можуть бути поширені на сферу електронної торгівлі (наприклад, Додаток по телекомунікаціях ГАТС (ст. I-IV, VIII, IX, XI, XVI, XVII, XVIII); ТРИПС; Угода щодо інформаційних технологій). Уже зараз ГАТС охоплює широкий спектр операцій, що здійснюються у режимі електронної торгівлі. До їх числа відносяться послуги в Інтернеті, товари й послуги, які можуть поставлятися в цифровій формі (наприклад, фінансові послуги, електрозв'язок, комп'ютерні послуги й програмне забезпечення, комерційні послуги, розважальні послуги, поштові й кур'єрські послуги).

Деякі положення ГАТС стосуються спрощення електронної торгівлі, а саме: зобов'язання відносно доступу на ринок і надання національного режиму в сфері телекомунікаційних послуг, а також норми регулювання основних послуг електрозв'язку, так само як і положення про захист умов конкуренції. Усе це відкриває можливість для поступової лібералізації електронної торгівлі.

Однак, незважаючи на це в Україні існують певні перешкоди для розвитку електронної торгівлі, до яких можна віднести:

- неналежне матеріально-технічне забезпечення господарюючих суб'єктів;
- протиріччя між законами й підзаконними актами, що регулюють угоди в мережі, а також необхідність їх узгодження із законами у сфері електронної комерції й інтелектуальної власності провідних країн світу;
- недостатньо широке поширення кредитних карт у нашій країні; відсутність у деяких системах Інтернет-платежів можливості конвертування віртуальних грошей у реальні; використання систем передачі даних, які не забезпечують високого рівня захисту переданої інформації; взаємна несумісність схем розрахунків, які пропонуються деякими вітчизняними платіжними системами;
- гострий дефіцит професіоналів у сфері інформаційних технологій на українському ринку;
- недовіра до електронних угод з боку господарюючих суб'єктів і населення.

Для подолання цих проблем, що обмежують конкурентоспроможність українського підприємництва, необхідний цілий комплекс заходів з боку держави, включаючи:

- визначення сектора інформаційних технологій як одного з найбільш пріоритетних напрямків науково-технічного розвитку й відповідна реструктуризація державних витрат. Державна підтримка програм безкоштовного доступу в мережу через школи й вузи. Участь держави у фінансуванні крупних базових Інтернет-проектів, що становлять основу інфраструктури електронного бізнесу; при цьому важливо, щоб Інтернет-проекти, фінансовані державою, здійснювалися разом із приватними компаніями з метою збільшення їх ринкового потенціалу й зниження технічних і фінансових ризиків. Надання податкових пільг, що стимулюють імпорт високих Інтернет-технологій і інвестиційну активність приватних компаній у сфері Інтернет-бізнесу, а також сприяння в проведенні виставок і конференцій в Україні й за рубежом. У цілому для вирішення цієї проблеми необхідно підвищити інвестиційну привабливість фінансової індустрії через мережу Інтернет;

- здійснення комплексного підходу, що включає як розробку нових законів, так і зміну раніше прийнятих;

- створення платіжної системи в мережі Інтернет на основі Ощадбанку або декількох крупних банків, бажано із залученням відомих іноземних постачальників послуг в області Інтернет-платежів; розвиток Інтернет-платежів з використанням смарт-карт, які забезпечують високий рівень захисту й не вимагають наявності пластикових карт;
- державне фінансування підготовки висококваліфікованих фахівців в області інформаційних технологій (у тому числі, надання допомоги в створенні спеціалізованих вузівських програм).

Усунення виявлених проблем розвитку електронної торгівлі є однією з основних умов підвищення конкурентоспроможності вітчизняних компаній і України в цілому. Зокрема, подолання даних перешкод буде сприяти збільшенню експортного потенціалу українських компаній (особливо в сфері послуг) за рахунок використання нових Ін-

тернет-засобів для здійснення ефективних міжнародних бізнес-комунікацій й активізації взаємодії із суб'єктами світового господарства. Збільшення використання засобів електронної комерції в діяльності компаній приведе до розширення деяких взаємозалежних видів бізнесу, таких як торгівля комп'ютерами, поштові послуги, клієнтське обслуговування й ін. Це викличе розширення внутрішнього ринку праці й поліпшення його структури. У результаті, всі ці фактори вплинуть на зростання доходів вітчизняних компаній, що приведе до збільшення бази оподаткування, а отже й до зростання доходів держави.

Недосконалість системи правового регулювання мережі Інтернет пояснюється й тим, що існує проблема правильного формулювання умов договорів про надання телекомунікаційних послуг з використанням мережі Інтернет. Оскільки електронна комерція, незалежно від її процедури, є ланцюгом цивільно-правових угод, сьогодні для її успішного впровадження в Україні варто вирішити три незалежні проблеми: 1) правомочність укладення договору в електронній формі, а саме: чи є електронні документи достатніми для фіксації договору в письмовій формі згідно з цільовим законодавством; 2) легітимність появи електронних копій завірених документів, а отже, виникнення проблеми "електронного нотаріату"; 3) суб'єкта договору чи особи, яка приймає рішення (до появи електронних засобів у будь-яких ситуаціях рішення приймала людина. У перспективі, з удосконаленням електронних засобів, постановка проблеми прийняття комп'ютером самостійних рішень, пов'язаних зі здійсненням електронної комерції, неминуча) [2, с. 12].

Важливою проблемою є питання про оподаткування угод, укладених у мережі Інтернет. Україна бере участь у діяльності міжнародних організацій, що спеціалізуються на питаннях оподаткування електронної комерції, таких як ОЕСР і СОТ. Однак при проведенні законотворчої роботи в сфері правового регулювання електронної комерції не були в повній мірі використані рекомендації даних організацій, зокрема, щодо встановлення принципів оподаткову-

вання електронної комерції, сплати іноземними організаціями податку на прибуток, а також закріпленню в законодавстві порядку кваліфікації доходів від угод з метою їх оподаткування.

У практичній діяльності з надання телекомунікаційних послуг за допомогою Інтернет все більшої актуальності набуває питання й про правомірність прийому, обробки, зберігання, передачі повідомлень, які не запитувалися користувачем послугами зв'язку, і (або) на отримання яких він не виражав згоди, т.зв. спама. Прикладом є здійснювана одночасно, як правило, по великій кількості адрес розсилання електронною поштою повідомлень, що мають найчастіше рекламний характер. Кількість адрес, по яких здійснюється розсилання таких електронних повідомлень, у деяких випадках обчислюється сотнями тисяч або мільйонів.

Розсилання незапитуваних повідомлень негативним чином впливає на користувача послуг зв'язку, змушеного оплачувати додатковий, незапитуваний ним трафік, здобувати права на програми для ЕОМ, покликані захищати використовуваний ним персональний комп'ютер від подібних повідомлень, а також перешкоджати проникненню разом з електронними повідомленнями шкідливих програм для ЕОМ. Однак, незважаючи на це, законодавець не прагне нормативно врегулювати відносини у сфері розповсюдження незапитуваних повідомлень.

Практика закріплення норм, що регулюють відносини в сфері поширення реклами по мережах електрозв'язку на законодавчому рівні існує у багатьох країнах. Так, наприклад, у Росії у Федеральному Законі «Про рекламу» [3] в ст. 18 зазначено, що поширення реклами по мережах електрозв'язку, у тому числі за допомогою використання телефонного, факсимільного, радіотелефонного зв'язку, допускається тільки за умови попередньої згоди абонента або адресата на отримання реклами. При цьому реклама визнається розповсюдженню без попередньої згоди абонента або адресата, якщо рекламозповсюджувач не доведе, що така згода була отримана.

АНОТАЦІЯ

У статті аналізується нормативно-правова база, що регулює відносини з надання телекомунікаційних послуг, зокрема послуг електронного зв'язку, в умовах членства України у СОТ, пропонуються основні напрямки формування внутрішньої політики правового регулювання діяльності з надання телекомунікаційних послуг.

Рекламорозповсюджувач зобов'язаний негайно припинити поширення реклами на адресу особи, що звернулася до нього з такою вимогою. У Федеральному Законі «Про рекламу» встановлена заборона на використання мереж електрозв'язку для поширення реклами із застосуванням засобів вибору й (або) набору абонентського номера без участі людини. Відповідальність за поширення реклами без попередньої згоди абонента або адресата покладається на оператора зв'язку.

Така позиція законодавця щодо врегулювання відносин у сфері поширення реклами з використанням мереж електрозв'язку представляється виправданою й необхідною. Разом з тим, виникає питання про практичну можливість реалізації розглянутих правових норм.

З початку масового використання незапитуваних повідомлень як форми поширення реклами особи, що ініціюють подібні розсилання, застосовують усе більше розроблені програмні засоби, що дозволяють із високою надійністю маскувати, фальсифікувати відправника повідомлень, тему, інші елементи повідомлень електронної пошти. Тому уникнути повністю або звести до дуже незначної кількості незапитувані повідомлення неможливо, навіть у випадку вжиття оператором зв'язку всіх організаційних і технічних заходів, а також використання самого розробленого програмного забезпечення. Звідси покладання на оператора зв'язку відповідальності за поширення реклами без попередньої згоди абонента або адресата, здійснене в п. 7 ст. 38 Федерального Закону «Про рекламу», свідомо прирікає оператора зв'язку на положення правопорушника.

SUMMARY

In the article analyzed normatively-legal base, regulative relations after the giving of telecommunication services, in particular services of electronic connection, in the conditions of membership of Ukraine in WTO, basic directions of forming of domestic policy of the legal adjusting of activity are offered after the giving of telecommunication services.

Представляється, що, виходом із такої ситуації, може бути передбачення в Правилах надання та отримання телекомунікаційних послуг обов'язку оператора зв'язку застосовувати на використовуваних ним засобах зв'язку періодично оновлюваних програм для ЕОМ, призначених для перешкоджання поширення третіми особами шкідливих програм для ЕОМ і поширення реклами без попередньої згоди споживача (абонента).

Висновок. Беручи до уваги вищезазначене, можливо запропонувати перелік основних напрямів формування внутрішньої політики правового регулювання торгівлі телекомунікаційними послугами: 1) визначення сектора інформаційних технологій як одного з найбільш пріоритетних напрямків науково-технічного розвитку й відповідна реструктуризація державних витрат; 2) формування державної політики у сфері розвитку електронної комерції в Україні; 3) державне фінансування підготовки висококваліфікованих фахівців в області інформаційних технологій; 4) досягнення однаковості національного й міжнародного правового регулювання торгівлі телекомунікаційними послугами.

Література

1. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 276.
2. Желіховський В.М. Правові засади електронної комерції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Желіховський В.М. – Київ, 2007. – 22 с.
3. О рекламе: Федеральный Закон Российской Федерации от 18.07.1995 г. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.duma.consultant.ru>